МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
Факультет економіки і підприємництва
Кафедра обліку і оподаткування

Допущено до захисту
„____” _____202 _р.
зав. кафедри, д. е. н., професор
_____

Кваліфікаційна робота магістра

СТАН І ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ПОСТАЧАЛЬНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРАТ СП «ЧОРНОМОРСЬКА ПЕРЛИНА» БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Виконала – студентка 2 курсу, групи 22м-з-о/а
освітньої програми «Облік і оподаткування»
спеціальності 071 Облік і оподаткування
Шкарбан Олена Олександрівна

Науковий керівник – к.е.н., ст. викладач
Ратушна Ольга Павлівна

Умань − 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ПОСТАЧАЛЬНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
РОЗДІЛ 2. ФІНАНСОВИЙ СТАН ТА ОБЛІК ТОРГОВЕЛЬНО-ПОСТАЧАЛЬНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРАТ СП «ЧОРНОМОРСЬКА ПЕРЛИНА» БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ	
2.1. Аналіз фінансового стану ПРАТ СП «Чорноморська перлина»	
2.2. Облік торговельно-постачальницької діяльності в ПРАТ СП «Чорноморська перлина»	
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ПОСТАЧАЛЬНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРАТ СП «ЧОРНОМОРСЬКА ПЕРЛИНА» БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ	
ВИСНОВКИ	
ДОДАТКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	

ВСТУП

Облік дебіторської та кредиторської заборгованості є одним з найбільш складних та суперечливих питань. Особливе місце в кредиторський заборгованості займають численні розрахунки з постачальниками і підрядниками. Кредиторська заборгованість розуміє під собою можливість підприємства тимчасово використовувати запозичені ресурси, але з іншого боку також зменшує показники платоспроможності і ліквідності.

Облік торговельно-постачальницької діяльності висвітлюються в працях вітчизняних і зарубіжних науковців за різними напрямами. Проблемою удосконалення розрахункових операцій з постачальниками та підрядниками на аграрних підприємствах займались такі вчені, як: І.М. Бамбуляк, С.М. Барац, Ф.Ф. Бутинець, О.М. Галаган, Є.В. Орлов, А.Б. Борисов, В.Б. Івашкевич, Л.В. Кручак, О.С. Куклішина, Н.Н. Макарова, Т.Д. Маркова, В.Я. Плаксієнко, Т.М. Ступницька. Проте слід відмітити, що питання щодо розрахункових операцій з постачальниками та підрядниками на підприємствах аграрної сфери залишаються, що відображає необхідність подальших досліджень.

Дослідження теоретичних та практичних аспектів обліку розрахунків із постачальниками і підрядниками відображені у працях: Ф.Ф. Бутинець, О.М. Головащенко, Л.В. Гуцаленко, Н.В. Дутова, О.В. Дячук, О.І. Коблянська, В.А. Мазур, Т.Н. Малькова, Є.І. Масленніков, В.І. Матюха, В.В. Нарєжний, С.А. Ніколаєва, М.С. Пушкар, В.М. Шарманська, В.Г. Швець, Е.Ф. Югас та інші.

Дослідники розкривають сутність ведення обліку, вплив відносин із постачальниками і підрядниками на фінансовий стан підприємства. Проте нерозкриті питання є у кожному напрямі досліджень, вони потребують уваги та вдосконалення: дебіторська та кредиторська заборгованість та зобов’язання, сутність розрахунків, відображення у фінансових документах тощо.

Метою дослідження є розкриття стану і шляхів удосконалення обліку торговельно-постачальницької діяльності в ПРАТ СП «Чорноморська

перлина». Досягнення поставленої мети забезпечується виконанням наступних завдань:

– дослідити зміст торговельно-постачальницької діяльності та нормативно-правового забезпечення;

– провести організаційно - економічну характеристику підприємства;

– вивчити стан обліку торговельно-постачальницької діяльності в підприємстві;

– запропонувати напрями удосконалення обліку торговельно-постачальницької діяльності.

Об'єктом дослідження є процес формування облікової інформації про торговельно-постачальницьку діяльність. Предметом дослідження є теоретичні, практичні та методичні питання обліку розрахунків з контрагентами підприємства в ПРАТ СП «Чорноморська перлина».

Основою для кваліфікаційної роботи стали чинне законодавство України, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, план рахунків, інструктивні положення, Постанови уряду України та наукова література з бухгалтерського обліку, а також документи, які характеризують діяльність та стан підприємства.

РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ПОСТАЧАЛЬНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Здійснення будь-якого виробничого процесу неможливе без засобів виробництва, сировини та матеріалів, що перетворюються на готовий продукт. Таким чином, здійснення операційної діяльності підприємства потребує такої важливої передумови, як придбання засобів виробництва. Процес придбання (або постачання) – це сукупність операцій щодо забезпечення підприємства всіма необхідними засобами для здійснення господарської діяльності, а саме: основними засобами, нематеріальними активами, матеріальними ресурсами. Важливо, щоб цей процес був безперервним і рівномірним, оскільки нестача або надлишок матеріальних запасів може негативно вплинути на кінцевий результат виробничої діяльності підприємства.

Головними завданнями обліку процесу придбання слід вважати:

– правильне визначення обсягу необхідних оборотних і необоротних активів;

– встановлення всіх витрат щодо заготівлі засобів та предметів праці;

– облік розрахунків із постачальниками [33].

Основними завданнями обліку розрахункових операцій із постачальниками і підрядниками, на нашу думку, можна вважати:

– своєчасне і правильне документальне оформлення розрахункових операцій з постачальниками і підрядниками;

– відображення операцій у податковому обліку з дотриманням принципів своєчасності і достовірності;

– контроль дебіторської і кредиторської заборгованості, щоб не призвести заборгованість до безнадійного стану;

– проведення річної інвентаризації розрахунків із постачальниками [33].

В сучасних умовах господарської діяльності облік розрахунків з покупцями та замовниками містить комплекс невирішених питань і є одним із

найбільш складних і суперечливих етапів обліково-аналітичної роботи. Найбільш значущими з цих питань є:

- організація повного та достовірного обліку розрахунків з покупцями і замовниками підприємства та своєчасне відображення облікових даних у фінансовій звітності;

- аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості підприємства в попередніх періодах;

- оптимізація структури дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги;

- визначення можливості застосування кредитної політики щодо окремих покупців та формування її принципів і умов;

- прискорення процесу погашення дебіторської заборгованості за допомогою сучасних форм її рефінансування;

- здійснення ефективного контролю за формуванням і своєчасним погашенням дебіторської заборгованості підприємства та розрахунок розміру резерву сумнівних боргів [27].

У сучасних складних економічних та політичних умовах Інтернет-торгівля дає змогу організувати збут товарів, робіт чи послуг із відносно невеликими витратами. Електронна торгівля, як і будь-який вид діяльності суб'єктів господарювання, що займаються виробництвом та реалізацією товарів (робіт, послуг), є об'єктом бухгалтерського обліку та оподаткування.

До основних складників об'єкта бухгалтерського обліку електронної торгівлі належать витрати на створення сайтів і презентацію товару, оформлення електронних договорів, приймання замовлення, електронні платежі в різних формах, здійснення операцій щодо виконання замовлення і т. д. Усі зазначені господарські операції повинні бути зареєстровані у хронологічному порядку, підлягають обробці та відображенню на рахунках бухгалтерського обліку, що є підставою для складання фінансової звітності.

Алгоритм здійснення Інтернет-торгівлі та її облікового забезпечення представлено на (рис. 1.1).

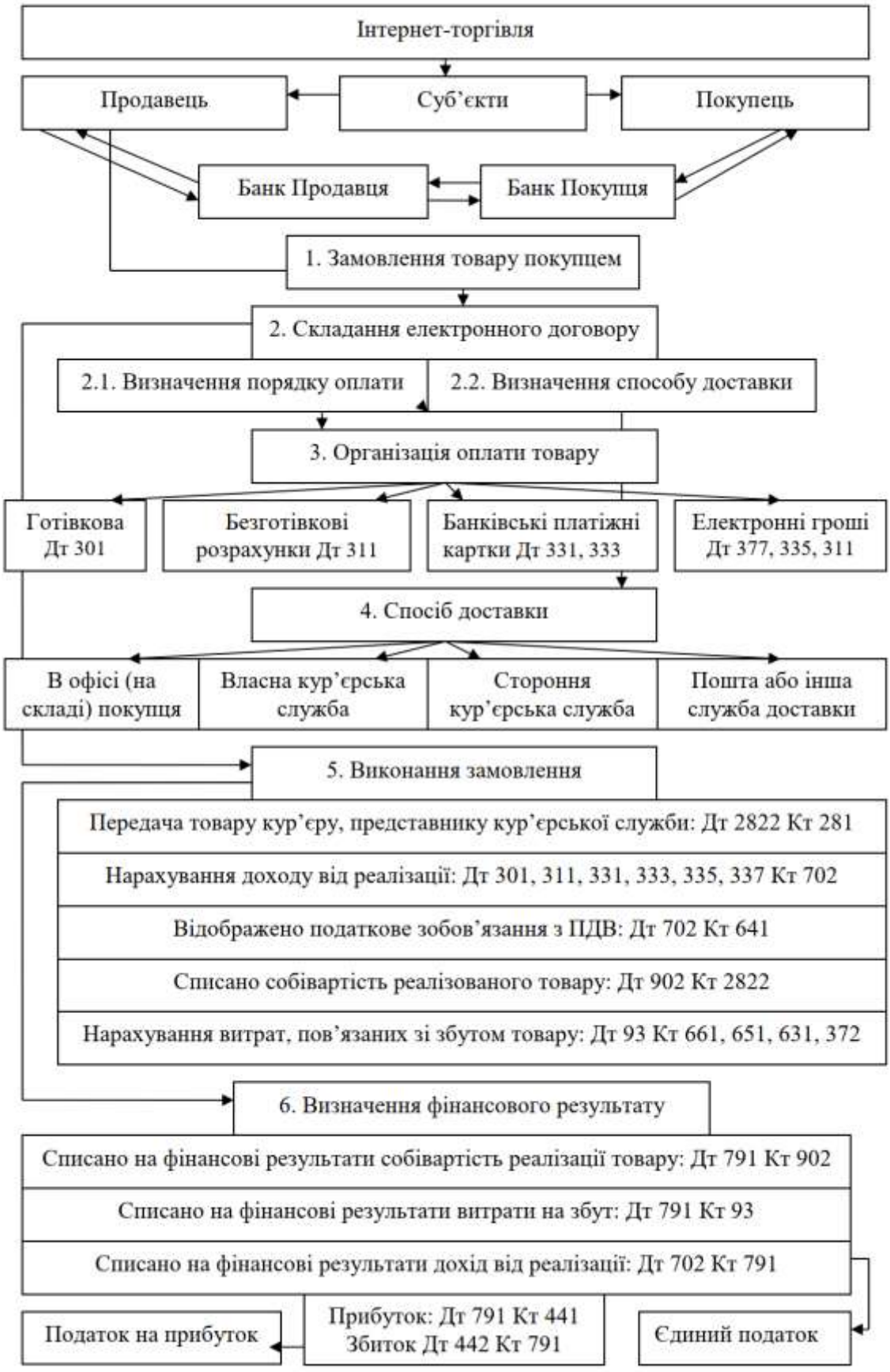

Рис. 1.1. Алгоритм здійснення Інтернет-торгівлі [14]

Досліджуючи проблеми впливу транспортних витрат на економічну ефективність торговельного підприємства та формування обліково-аналітичного забезпечення в системі управління, важливим є аналіз їх складу, структури та порядку утворення.

Ураховуючи, що транспортні витрати можуть виникати як при придбанні, так і при реалізації товарів, вважаємо необхідним для потреб обліку відокремити в їх складі дві групи залежно від процесів господарювання:

– транспортно-заготівельні витрати – витрати, пов’язані з транспортуванням запасів від постачальників до місця їх використання;

– транспортні витрати, пов'язані зі збутом,

– витрати на перевезення товару, які покладаються на продавця при їх реалізації.

На подальшу організацію обліку транспортних витрат торговельних підприємств також впливають їх обсяги та питома вага в структурі витрат, рівень впливу на фінансово-економічний стан підприємства.

Практика свідчить, що на підприємствах, де частка транспортних витрат у складі придбаних та реалізованих товарних запасів значна, облік цих витрат доцільно вести на окремому субрахунку.

Накопичення витрат передбачає відокремлення рахунку, за дебетом якого відбуватиметься збирання транспортних витрат з подальшим їх розподілом.

Враховуючи це, пропонуємо використовувати наступний алгоритм розподілу транспортних витрат (рис 1.2).

На сьогодні найпоширенішою формою діяльності підприємств, а саме однією з важливих галузей економіки в Україні, є торговельна діяльність, що потребує чіткого, актуального механізму законодавчого регулювання.

Основними нормативно-правовими актами її регулювання є:

- Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України;
- Податковий кодекс України;
- Закон України «Про захист прав споживачів»;
- Закон України «Про споживчу кооперацію»;

• Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність»;

• Закон України «Про ціни та ціноутворення»;

• Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг»;

• Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок провадження торговельної діяльності та правила торговельного обслуговування населення».

Рис. 1.2. Алгоритм накопичення та розподілу транспортних витрат [23]

Існують декілька підходів до визначення терміну «торговельна діяльність», аналіз основних законодавчих джерел та наукових праць наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика визначення терміну «торговельна діяльність» згідно із законодавчими джерелами і науковими працями

Автор, джерело	Визначення
Господарський кодекс України [4]	Торговельною є діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання у сфері товарного обігу, спрямована на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання, а також допоміжна діяльність, яка забезпечує їх реалізацію шляхом надання відповідних послуг.
Податковий кодекс України [28]	Продаж (реалізація) товарів – будь-які операції, що здійснюються згідно з договорами купівлі-продажу, міни, поставки та іншими господарськими, цивільно-правовими до-говорами, які передбачають передачу прав власності на такі товари за плату або компенсацію незалежно від строків її надання, а також операції з безоплатного надання товарів.
ДСТУ 4303:2004 [7]	Торговельна діяльність – ініціативна, систематична, виконувана на власний ризик для одержання прибутку діяльність юридичних і фізичних осіб щодо купівлі та продажу товарів кінцевим споживачам або посередницькі операції, або діяльність із надавання агентських, представницьких, комісійних та інших послуг у просуванні товарів від виробника до споживача.
Порядок провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування населення	Торговельна діяльність – це самостійна, ініціативна діяльність фізичних та юридичних осіб щодо здійснення купівлі та продажу товарів народного споживання з метою одержання прибутку.
Пальчук П. М. [25]	Торгівля (торговельна діяльність) – діяльність, пов'язана із продажем товарів виробничо-технічного призначення і товарів народного споживання, на підставі різних цивільно-правових договорів, які передбачають передачу прав власності на такі товари, а також допоміжна діяльність, спрямована на забезпечення умов для їх

	продажу шляхом надання відповідних послуг.
Свідерський Є. І. [31]	Торговельна діяльність – самостійна діяльність юридичних і фізичних осіб зі здійснення операцій купівлі-продажу товарів споживчого призначення з метою отримання прибутку.

В Україні на рівні законодавства розрахунки з контрагентами, а саме з постачальниками та підрядниками визначено в НП(С)БО 11 «Зобов'язання». За ефективної організації обліку кредиторської заборгованості можна зменшити прострочення терміну заборгованості через недоліки обліку. Основою організації їх обліку повинно бути попередження прострочення кредиторської заборгованості та своєчасна перевірка розрахунків з постачальниками та підрядниками.

Методологічні основи ведення обліку зобов'язань визначені НП(С)БО 11 «Зобов'язання». Для повноти розкриття сутті кредиторської заборгованості, яка виникає під час розрахунків з постачальниками та підрядниками, потрібно охарактеризувати її поняття, види, методи оцінки та класифікацію визначення. Так порівняльна характеристика визначення категорії зобов'язань за П(С)БО та МСБО представлена у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Порівняльна характеристика визначення категорії зобов'язань за НП(С)БО та МСБО

НП(С)БО	МСБО
1. Поняття зобов'язань:	
Згідно П(С)БО 11 забезпечення – це зобов'язання з невизначеною сумою або часом погашення на дату балансу	У МСБО 37 забезпечення також визнаються зобов'язаннями з невизначеним строком або сумою, оскільки ці зобов'язання є теперішньою і ймовірно, для його погашення буде потрібне вибуття ресурсів які втілюють у собі економічні вигоди.
2. Визначення зобов'язань:	

Згідно П(С)БО 11, зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума включається до складу доходу звітного періоду.	Згідно МСБО 37 забезпечення слід визнавати, якщо: суб'єкт господарювання має теперішню заборгованість (юридичну чи конструктивну) внаслідок минулої події; вибуття ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним для погашення заборгованості; можна достовірно оцінити суму заборгованості.
3. Оцінка зобов'язань	
П(С)БО 11: довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки, відображаються в балансі за їх теперішньою вартістю; Поточні зобов'язання відображаються в балансі за сумою погашення; непередбачені зобов'язання відображаються на позабалансових рахунках підприємства за обліковою оцінкою.	МСБО 37: сума юридичних або конструктивних зобов'язань має бути найкращою оцінкою видатків, необхідних для погашення заборгованості на дату балансу.
4. Види зобов'язань:	
- короткострокові позики; - поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями; - короткострокові векселі видані; - розрахунки з постачальниками та підрядниками; - розрахунки за податками та платежами; - розрахунки за страхування; - розрахунки з оплати праці.	- заборгованість за розрахунками за постачальників та підрядників та інша, нараховані зобов'язання; - заборгованість за дивідендами; - нараховані податки, митні платежі, зобов'язання із соціального страхування; - поточна частина довгострокової заборгованості; - доходи майбутніх періодів.

У НП(С)БО 11 виділяють три групи оцінки зобов'язань: довгострокові, поточні та непередбачені, це дає змогу вести більш деталізований облік кредиторської заборгованості.

МСБО 37 дає загальний підхід до оцінки зобов’язань. У НП(С)БО види зобов’язань мають більш аналітичний характер, а у МСБО узагальнюючий. Так цей аналіз дає змогу дійти висновку, що визначення оцінки та видів зобов’язань є різними, хоча це та сама кредиторська заборгованість. Під час списання кредиторської заборгованості, підприємство передає ресурси, що втілюють у собі економічні вигоди, з метою задоволення претензій контрагентів. Як правило, поточні зобов’язання перераховують за рахунок поточних активів. Так, погашення існуючого зобов’язання може здійснюватися: перерахунком грошових ресурсів; передаванням інших активів; наданням послуг; заміною даного зобов’язання іншим; перетворенням зобов’язання на капітал, бартер [1].

В Україні в бухгалтерському обліку методологічні засади формування інформації щодо розкриття поточних зобов'язань у фінансовій звітності визначені Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) 11 «Зобов'язання» [20], а у міжнародній практиці – відповідно до Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» [17]. Треба зауважити, що якщо у питанні Національних положень та Міжнародних стандартів визнання зобов’язань узгоджені, то щодо оцінки зобов’язань є низка відмінностей. За НП(С)БО 11 «Поточні зобов’язання», наприклад, у балансі відображаються за сумою погашення, тоді як у МСБО 37 для визначення балансової вартості використовують різні види оцінок, такі як: історична собівартість, теперішня вартість, поточна собівартість, вартість розрахунку (платежу). Що ж до питання списання заборгованості з балансу, то однаково визначається момент списання заборгованості з балансу як за НП(С)БО, так і за МСБО [33].

Правові засади організації документального оформлення розрахунків з покупцями та замовниками досить чітко регламентуються законами України, постановами Кабінету Міністрів, наказами міністерств, відомств, державної податкової адміністрації, Національного банку України.

Оскільки дебіторська заборгованість відноситься до складу активів підприємства і впливає на визначення реального фінансового стану

підприємства, то управління нею, як складовою оборотних і необоротних активів, є одним з найважливіших і складних елементів. Рівні нормативно-правого регулювання аналізу та обліку розрахунками з покупцями та замовниками представлено на рис. 1.3.

Рис. 1.3. Рівні нормативно-правового забезпечення обліку та аналізу розрахунків з покупцями та замовниками

При регулюванні відносин, що складаються в процесі взаємодії підприємства з його клієнтами основна роль відводиться Цивільному кодексу України від 16.01.2003 р. № 435 в якому міститься спеціальна глава, присвячена загальним положенням про надання послуг, де закріплено положення щодо договорів такого типу [34]. Досить складним питанням в обліку розрахунків з покупцями та замовниками займає питання безнадійної дебіторської заборгованості, що може виникнути внаслідок погіршення фінансового стану дебітора, і є досить актуальним в сучасних умовах. Даному питанню приділена пп. «г» пп. 138.10.6 Податкового кодексу України від 02.12.2010 р. № 2755-VI, де надається визначення безнадійної дебіторської заборгованості, визначаються особливості покриття даного виду заборгованості банками і небанківськими фінансовими установами [28]. Також питання регулювання відносин між

покупцями та замовниками висвітлено в Законі України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 № 1023-XII [30]. У цьому законодавчому акті регулюються відносини між споживачами товарів, робіт, послуг і виробниками, виконавцями, продавцями в умовах різних форм власності, встановлюються права споживачів і визначається механізм реалізації державного захисту їх прав.

Фундаментом здійснення всіх видів опера-цій є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-XIV [29], в якому визначаються правові принципи регулювання, організації та ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності в Україні. У даному законі також визначене таке поняття як «зобов'язання». Відповідно до цього закону суб'єкт господарювання самостійно визначає облікову політику, в якій відображаються основні засади ведення обліку відповідних об'єктів.

Акти другого рівня регламентації регулюють питання на методичному рівні. Основним фундаментом обліку дебіторської заборгованості є НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» від 08.10.1999 р. № 237 [19]. Згідно до нього дебітори – юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів.

У НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. № 73 представлено засади відображення інформації про дохід від реалізації в звіті про фінансовий результат, про дебіторську заборгованість на початок та кінець періоду в балансі у складі активів. НП(С)БО 15 «Дохід» від 29.11.99 р. № 290 висвітлює умови визнання доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг; доходу від надання послуг. Вказано, що дохід від реалізації продукції не коригується на величину пов'язаної з ним сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості. Сума такої заборгованості визнається витратами підприємства. Методичні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства зазначено в НП(С)БО 16 «Витрати» від 31.12.99 р. № 318 [22]. В даному стандарті вказано, що до інших операційних витрат включається сума безнадійної дебіторської заборгованості та

відрахування до резерву сумнівних боргів, витрати на відрядження. Також на методичному рівні вітчизняні підприємства керуються Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій та Інструкцією про його застосування від 30.11.1999 р. № 291 [8], де встановлено позначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку.

В Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань від 02.09.2014 № 879 в 7.2 передбачено, що при інвентаризації усім дебіторам підприємства-кредитори повинні передати виписки з аналітичних рахунків про їх заборгованість, які пред'являються інвентаризаційній комісії (робочій інвентаризаційній комісії) для підтвердження реальності заборгованості. Підприємства-дебітори мають підтвердити заборгованість або заявити свої заперечення [26].

На відміну від українських стандартів в міжнародній практиці не передбачено єдиного МСФЗ, який би регулював облік дебіторської заборгованості. Питання щодо обліку дебіторської заборгованості регулюються декількома міжнародними стандартами, серед яких МСФЗ 1 «Подання фінансових звітів», МСФЗ 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання», МСФЗ 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [5].

РОЗДІЛ 2. ФІНАНСОВИЙ СТАН ТА ОБЛІК ТОРГОВЕЛЬНО-ПОСТАЧАЛЬНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРАТ СП «ЧОРНОМОРСЬКА ПЕРЛИНА» БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Аналіз фінансового стану ПРАТ СП «Чорноморська перлина»

Загальними зборами акціонерів ВАТ СП "Чорноморська перлина" від 22 квітня 2011 року було прийнято рішення перейменувати товариство у Публічне акціонерне товариство сільськогосподарське підприємство "Чорноморська перлина". Основною діяльністю господарства є вирощування винограду. Окрім цього в ПРАТ СП «Чорноморська перлина» вирощують зернові культури (крім рису), бобові культури і насіння олійних культур.

Підприємство має розгалужену структуру яка включає виноробний комплекс, адміністративні будівлі, склад добрив, склад ядохімікатів, автопарк та тракторний парк, які нараховують близько 80 одиниць техніки різного призначення. Обслуговування відбувається власною ремонтною майстернею.

Фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від достатності та правильності інвестування в активи фінансових ресурсів. У процесі управління підприємством постійно змінюються як величина активів, так і їх структура. Характеристика якісних змін в структурі активів та їх джерел, забезпечується проведенням вертикальний та горизонтальний аналіз балансу в додатку А.

За період дослідження приріст активів підприємства становить 101,22 % або 202045,5 тис. грн. В структурі активів підприємства найбільшу питому вагу займають оборотні активи 88,39 % у 2022 році і лише 11,61 % становлять необоротні активи. Це свідчить про забезпеченість підприємства оборотними активами, які підвищують його ліквідність. Необоротні активи зросли на 55,08 %, а вартість оборотних активів зросла на 109,40 % за період дослідження.

Структура пасиву характеризується переважно власним капіталом, який становить 78,29 % у 2022 році. Довгострокові і поточні зобов’язання становлять 21,71 %. За період дослідження найбільше зростання спостерігається в

довгострокових зобов'язаннях на 2360,5 тис. грн., хоча вагомої зміни частки в структурі не відбулося.

Основним джерелом інформації про фінансові результати є ф. № 2 «Звіт про фінансові результати» (Звіт про сукупний дохід). Тому одним з етапів аналізу можна розглядати зміну показників, які формують фінансові результати, в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка і структура доходів і витрат ПРАТ СП «Чорноморська перлина»

Показники	2018 р.		2019 р.		2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	сума, тис. грн..	питома вага, %	сума, тис. грн..	питома вага, %	сума, тис. грн..	питома вага, %	сума, тис. грн..	питома вага, %	сума, тис. грн..	питома вага, %
Чистий дохід від реалізації продукції	49911	77,24	54371	76,16	154529	71,14	63226	78,74	51991	71,40
Інший операційний дохід	14214	22,00	16040	22,47	31157	14,34	16168	20,13	19918	27,35
Інші доходи	493	0,76	975	1,37	31516	14,51	885	1,10	907	1,25
інші фінансові доходи		0,00		0,00	1	0,00	23	0,03		0,00
Всього доходів	64618	100	71386	100	217203	100	80302	100	72816	100
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	20497	74,62	20648	64,03	39506	24,21	35891	59,35	31170	49,64
Адміністративні витрати	2067	7,52	2211	6,86	3000	1,84	3152	5,21	4834	7,70
Витрати на збут	68	0,25	86	0,27	121	0,07	130	0,21	288	0,46
Інші операційні витрати	3535	12,87	4870	15,10	84663	51,88	15720	26,00	15040	23,95
Фінансові витрати	982	3,57	3696	11,46	5389	3,30	5191	8,58	8869	14,12
Інші витрати	321	1,17	735	2,28	30519	18,70	385	0,64	2593	4,13
Всього витрат	27470	100	32246	100	163198	100	60469	100	62794	100
Чистий фінансовий результат: прибуток	37130	0	39140	0	54005	0	19833	0	10022	0

Найбільшу питому вагу в структурі доходів займає чистий дохід від реалізації продукції від 71,14 до 78,74 %. У 2022 році інший операційний дохід становив 27,35 %. Це був найвищий показник за період дослідження. В структурі витрат найбільшу питому вагу займає собівартість реалізованої продукції 49,64 % у 2022 році. В окремі роки частки собівартості досягала рівня 74,62 %. Решта витрат це витрати на організацію і управління: адміністративними витратами та витратами на збут. Підприємство є прибутковим з рівнем чистого прибутку щороку.

Головною умовою діяльності є наявність основних засобів. Розвиток підприємства залежить від матеріально-технічної бази, основною складовою якої є якісне та раціональне співвідношення основних засобів. Показники наявності та стану основних засобів та їх використання представлені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Показники наявності та стану основних засобів в
ПРАТ СП «Чорноморська перлина»

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Первісна вартість основних засобів на початок року, тис. грн.	27098	26040	28932	30008	39065
Знос основних засобів на початок року, тис. грн.	21441	20924	21666	22396	23185
Первісна вартість основних засобів на кінець року, тис. грн.	26040	28932	30008	39065	49840
Знос основних засобів на кінець року, тис. грн.	20924	21666	22396	23158	24096
Абсолютний приріст, тис. грн.	-1058	2892	1076	9057	10775
Коефіцієнт зносу основних засобів на початок року, %	79,12	80,35	74,89	74,63	59,35
Коефіцієнт зносу основних засобів на кінець року, %	80,35	74,89	74,63	59,28	48,35
Коефіцієнт придатності основних засобів на початок року, %	20,88	19,65	25,11	25,37	40,65
Коефіцієнт придатності основних засобів на кінець року, %	19,65	25,11	25,37	40,72	51,65

В підприємстві останні п’ять років спостерігається зростання коефіцієнта придатності основних засобів до рівня 51,65 % на кінець 2022 року. Це свідчить про оновлення шляхом придбання нових основних засобів. Абсолютний приріст вартості основних засобів становить 22742 тис. грн.

Розглянемо показники рентабельності діяльності в досліджуваному підприємстві в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Показники рентабельності діяльності ПРАТ СП «Чорноморська перлина»

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2018 р.
Чистий прибуток (збиток)	37130	39140	54005	19883	10022	-27108
Середньорічна вартість активів	199620	247719	309518	364299	401665	202045
Середньорічна вартість власного капіталу	178036	216255	262603	299368	314457	136421
Валовий прибуток	29414	33723	115023	27335	20821	-8593
Собівартість реалізації	20497	20648	39506	35891	31170	10673
Рентабельності сумарного капіталу	18,60	15,80	17,45	5,46	2,50	-16,11
Рентабельність реалізації продукції	143,50	163,32	291,15	76,16	66,80	-76,71
Рентабельності власного капіталу	20,86	18,10	20,57	6,64	3,19	-17,67

Протягом досліджуваного періоду компанія працювала досить добре і була прибутковою. Рівень рентабельності протягом досліджуваного періоду знизився. Найвища рентабельність продажів була у 2020 році - 291,15%. Рентабельність сукупного капіталу та рентабельність власного капіталу знизилися відповідно до зростання середньорічної вартості власного капіталу.

Аналіз ліквідності розраховувався на основі даних балансу (табл. 2.4). Аналіз ліквідності компанії проводився шляхом розрахунку наступних показників (коефіцієнтів): коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності та коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Таблиця 2.4

Показники ліквідності в ПРАТ СП «Чорноморська перлина»

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2018 р.
Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн..	12,5	204	1791	1726,5	2444	2431,5
Дебіторська заборгованість, тис. грн..	150692	198456	257052	298495	289068	138376
Запаси, тис. грн..	18078,5	17343,5	11706,5	13543	51274	33195,5
Поточні зобов'язання, тис. грн..	21444,5	30659,5	46004,5	64119,5	84708,5	63264
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0006	0,0067	0,0389	0,0269	0,0289	0,0283
Коефіцієнт швидкої ліквідності	7,0277	6,4796	5,6265	4,6822	3,4414	-3,5863
Коефіцієнт поточної ліквідності	7,8707	7,0452	5,8809	4,8934	4,0467	-3,8240

Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) розраховується як відношення оборотних активів компанії до її поточних зобов'язань і показує достатність наявних у компанії ресурсів для обслуговування поточних зобов'язань. Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) становить 4,0467, що свідчить про те, що компанія має достатньо власних коштів для погашення поточних зобов'язань у 2022 році. Цей коефіцієнт зменшився порівняно з 2018 роком.

Коефіцієнт швидкої ліквідності розраховується як відношення найбільш ліквідних оборотних активів компанії (грошові кошти та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції та дебіторська заборгованість) до її поточних зобов'язань. Він відображає здатність компанії сплачувати свої поточні зобов'язання у разі

своєчасного розрахунку з дебіторами. Коефіцієнт швидкої ліквідності мав тенденцію до зниження протягом досліджуваного періоду і становив 3,4414 у 2022 році, що на 3,5863 в.п. нижче, ніж у 2018 році. Тим не менш, компанія здатна здійснити три виплати за боргами власними коштами за умови своєчасного отримання платежів від усіх дебіторів.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності розраховувався як відношення грошових коштів, їх еквівалентів та поточних фінансових інвестицій до поточних зобов'язань. Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, наскільки швидко компанія може сплатити свої зобов'язання; коефіцієнт абсолютної ліквідності 0,0289 у 2022 році свідчить про те, що компанія не може негайно сплатити свої поточні зобов'язання власними коштами. Коефіцієнт абсолютної ліквідності негативно характеризує платоспроможність підприємства; порівняно з 2018 роком коефіцієнт збільшився на 0,0283 і є позитивним.

Використання економічних методів управління в ринковій економіці передбачає зростаючу роль інтенсивних факторів бізнесу, зокрема, прискорення оборотності оборотного капіталу. Чим швидше обертається оборотний капітал, тим менше його потрібно для забезпечення того ж обсягу виробництва. Оборотність активів у різних галузях економіки має свої особливості, зумовлені характером діяльності, технологією виробництва тощо. Сільськогосподарське виробництво характеризується повільною оборотністю оборотних активів.

Ефективність виробництва та його фінансові результати значною мірою залежать від того, як використовуються оборотні активи. Раціональне використання оборотних активів є новим джерелом економії матеріальних і фінансових ресурсів. Для характеристики економічної ефективності використання оборотних активів важливо використовувати показники оборотності, які розкривають швидкість, з якою активи рухаються в процесі виробництва та обігу. До таких показників належать:

- коефіцієнт оборотності: кількість оборотів оборотних активів за певний період часу;

- середній період обороту (дні).

Ефективність використання оборотних активів в ПРАТ СП «Чорноморська перлина» подано в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Ефективність використання оборотних активів в ПРАТ СП «Чорноморська перлина»

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	відхилення 2022 р. від 2018 р.
Чистий дохід від реалізації товарів, робіт, послуг, тис. грн.	49911	54371	154529	63226	51991	2080
Собівартість реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг, тис. грн.	20497	20648	39506	35891	31170	10673
Середні залишки оборотних активів, тис. грн.	169555	216724	277013	326015	355040	185485
Середня дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	128855	165308	204121	236185	237537	108681
Середні залишки виробничих запасів, тис. грн.	1507	1818	2581	5167,5	13134,5	11627,5
Коефіцієнт оборотності оборотних активів, об.	0,29	0,25	0,56	0,19	0,15	-0,15
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	1240	1455	654	1882	2493	1253
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, об.	0,39	0,33	0,76	0,27	0,22	-0,17
Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, днів	942	1110	482	1363	1668	725
Коефіцієнт оборотності виробничих запасів, об.	13,60	11,36	15,31	6,95	2,37	-11,23
Тривалість одного обороту виробничих запасів, днів	27	32	24	53	154	127

Аналіз загальної ефективності використання оборотних активів дозволяє простежити негативну тенденцію, яка склалася протягом останніх п'яти років. Це проявляється у зниженні оборотності оборотних активів підприємства, про що свідчить зменшення коефіцієнту оборотності оборотних активів з 0,29 до 0,15. Таке зменшення збільшує тривалість обороту оборотних активів компанії до 2 493 днів, що на 1 253 дні більше, ніж у 2018 році.

Що стосується двох найважливіших складових оборотних активів - дебіторської заборгованості за товари, продукцію та послуги і запасів - то у 2022 році найбільш ліквідними були запаси, середня тривалість яких становила 154 дні. Тривалість утримання дебіторської заборгованості підприємствами також має тенденцію до збільшення: середня тривалість утримання дебіторської заборгованості у 2022 році становила 1 668 днів, що на 725 днів довше, ніж у 2018 році. Такі високі періоди обороту дебіторської заборгованості є досить негативними для компаній. У середньому він становить 4,5 року, що свідчить про те, що значна частка дебіторської заборгованості має завершений термін позовної давності і не може бути повернута підприємству. Тому важливо вирішувати цю проблему шляхом списання безнадійної заборгованості.

2.2. Облік торговельно-постачальницької діяльності в ПРАТ СП «Чорноморська перлина»

Позики та дебіторська заборгованість - фінансові інструменти, відмінні від деривативів, з фіксованими або визначеними платежами, що не котируються на активному ринку. Спочатку фінансові зобов'язання визнаються за справедливою вартістю. Після первісного визнання позики та дебіторська заборгованість обліковуються за вартістю, яка амортизується із використанням методу ефективної ставки відсотка за вирахуванням можливого резерву знецінення. Вартість, яка амортизується, розраховується як сума, що залишається після амортизації премії або дисконту до справедливої вартості

при первісному визнанні по ефективній процентній ставці. При розрахунку враховуються премія або дисконт, що можливо мали місце при придбанні, включаються витрати на здійснення угоди, а також витрати, які є невід'ємною частиною ефективної відсоткової ставки. Дисконт або премія, що виникли при первісному визнанні, зменшують або збільшують відповідний елемент доходів, витрат або капіталу, залежно від факторів, що слугували причиною їх виникнення.

Фінансові активи, за винятком фінансових активів, що переоцінюються за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки у складі прибутку або збитку, на кожну звітну дату оцінюються на наявність ознак знецінення. Збитки від знецінення визнаються, коли існують об'єктивні свідчення зменшення майбутніх грошових потоків, які піддаються надійній оцінці, пов'язаній з даним активом, як результат одної або декількох подій, що виникли після первісного визнання фінансового активу. Для фінансових активів, які оцінюються за амортизованою вартістю, сума знецінення розраховується як різниця між балансовою вартістю активу та теперішньою вартістю очікуваних майбутніх грошових потоків дисконтова них за ефективною ставкою відсотка.

Збитки від знецінення безпосередньо зменшують балансову вартість усіх фінансових активів, за винятком торгової дебіторської заборгованості, балансова вартість якої знижується за рахунок нарахування резерву сумнівних боргів. Якщо торгова дебіторська заборгованість визнана безнадійною, вона списується за рахунок відповідного резерву. Подальше отримання відшкодування сум, раніше списаної дебіторської заборгованості, записується за кредитом рахунка резерву. Зміни в балансовій вартості нарахованого резерву відображаються у складі прибутку чи збитків. За винятком інструментів власного капіталу, наявних для продажу, якщо в наступному періоді сума збитків від знецінення зменшиться, і це зменшення може бути об'єктивно пов'язане з подією, що виникла після визнання знецінення, збитки від знецінення, які визнані раніше, покриваються коригуванням відповідних статей у звіті про прибутки і збитки. В даному випадку, балансова вартість фінансових

інвестицій на дату покриття збитків не може перевищувати їх амортизовану вартість, яка була б відображена, якщо б збитки не були визнані. У відношенні цінних паперів на право власності, що наявні для продажу, будь-яке збільшення справедливої вартості після визнання збитків від знецінення відноситься безпосередньо на капітал.

Діяльність підприємства невідривно пов'язана з торговельно-постачальницькою діяльністю в результаті якої утворюється дебіторська та кредиторська заборгованість. Схематично організація торговельно-постачальницької діяльності представлено на рисунку 2.1.

Рис. 2.1. Схема організації торговельно-постачальницької діяльності ПРАТ СП «Чорноморська перлина»

Будь-яке виробниче підприємство створюється з метою виготовлення продукції та її реалізації. Але здійснення процесу виробництва неможливе без наявності обладнання, устаткування, будівель, без сировини, матеріалів, які в процесі обробки перетворюються на готовий продукт.

Таким чином, процес придбання засобів виробництва є важливою передумовою для здійснення основної діяльності підприємства.

Процес постачання (придбання) – це сукупність операцій по забезпеченню підприємства предметами та засобами праці, необхідними для здійснення господарської діяльності. В процесі придбання відбувається заготівля всього необхідного для процесу виробництва: основних засобів, нематеріальних активів, матеріальних ресурсів. Цей процес повинен здійснюватися безперервно та рівномірно, оскільки надлишок або недостача матеріальних запасів негативно впливає на кінцевий результат господарської діяльності.

Основними завданнями обліку процесу придбання є:

– правильне і своєчасне встановлення обсягу необхідних оборотних і необоротних активів;

– виявлення всіх витрат, пов’язаних із заготівлею засобів та предметів праці;

– визначення фактичної собівартості придбаних засобів та предметів праці;

– визначення результатів постачальницької діяльності, облік розрахунків з постачальниками за придбані цінності.

Елементом обліку процесу постачання є облік розрахункових операцій з постачальниками та підрядниками.

Завданнями обліку розрахункових операцій з постачальниками і підрядниками є:

– своєчасне документальне оформлення розрахункових операцій;

– ведення аналітичного і синтетичного обліку розрахунків з постачальниками з дотриманням принципів бухгалтерського обліку;

– своєчасне і достовірне відображення розрахункових операцій у податковому обліку;

– своєчасна взаємна звірка розрахунків з кредиторами і дебіторами;

– недопущення нереальної кредиторської та дебіторської заборгованості;

– недопущення порушення строків оплати нерезидентами експортного товару, строків отримання оплаченого імпортного товару, а також строків отримання імпортного товару по бартерним операціям;

– своєчасне і якісне проведення річної інвентаризації розрахунків з постачальниками;

– дотримання умов поставки, передбачених у договорі або контракті купівлі-продажу, в ньому повинна міститися письмова згода сторін про поставку товарів, а також зобов'язання сплатити за нього грошову суму.

Виконання вищевказаних завдань забезпечує комплексність обліку розрахунків з постачальниками, сприяє усесторонньому контролю за ними.

Основними джерелами інформації для контролю розрахункових відносин з постачальниками і підрядниками є первинні документи. Порядок та форми розрахунків між покупцем і постачальником визначаються в господарських договорах або контрактах купівлі-продажу.

Отже, при купівлі ТМЦ складаються чотири види документів:

– договір, контракт купівлі-продажу;

– документи, що засвідчують надходження товару (товарно-транспортна накладна, залізничні накладні, акти про приймання матеріалів тощо);

– платіжні документи (рахунок-фактура, Платіжна інструкція, виписка банку тощо);

– документи, що складаються при виявленні нестач, дефектів (комерційний акт, рекламаційний акт).

Під час обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками їх облік відображають на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками», який згідно інструкції по застосуванню плану рахунків містить наступні субрахунки:

– 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками та підрядчиками»;

– 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками та підрядчиками»;

– 633 «Розрахунки з членами промислово-фінансових груп».

Сутність господарського процесу, облікові завдання, необхідні для його відображення, визначають модель бухгалтерського обліку процесу постачання (придбання) та необхідні рахунки бухгалтерського обліку (рис. 2.2).

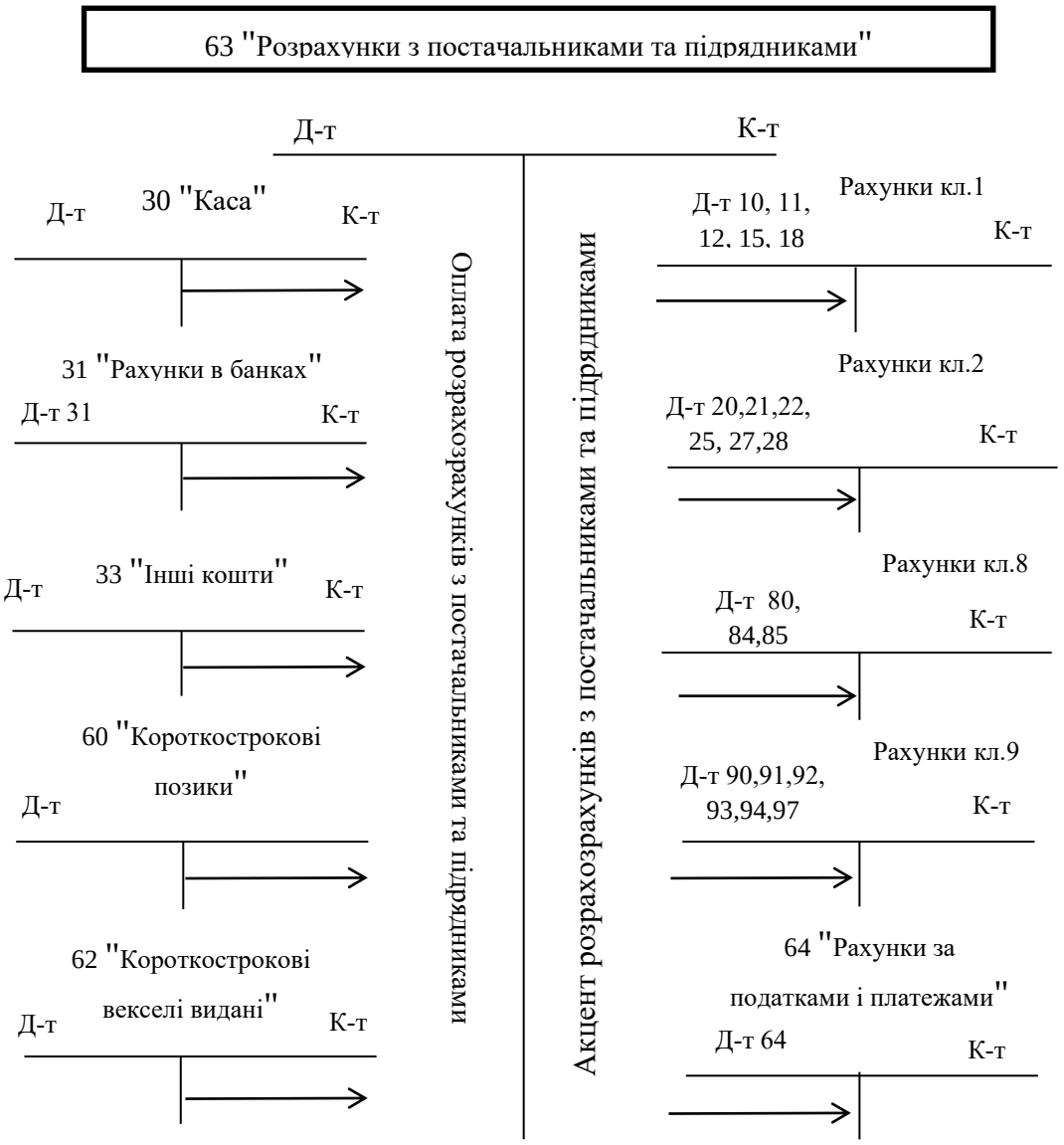

Рис. 2.2. Схема обліку процесу придбання

В досліджуваному підприємстві в структурі оборотних активів значну частку займає дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги. Враховуючи те, що на кінець року була значна сума заборгованості саме цієї групи дебіторів важливим є правильний облік такої заборгованості.

Оцінка торгової дебіторської заборгованості як компонента активів повинна визнаватися і відображатися у фінансовій звітності в сумі, визначеній на основі оцінки дебіторської заборгованості на поточних рахунках (рис. 2.3).

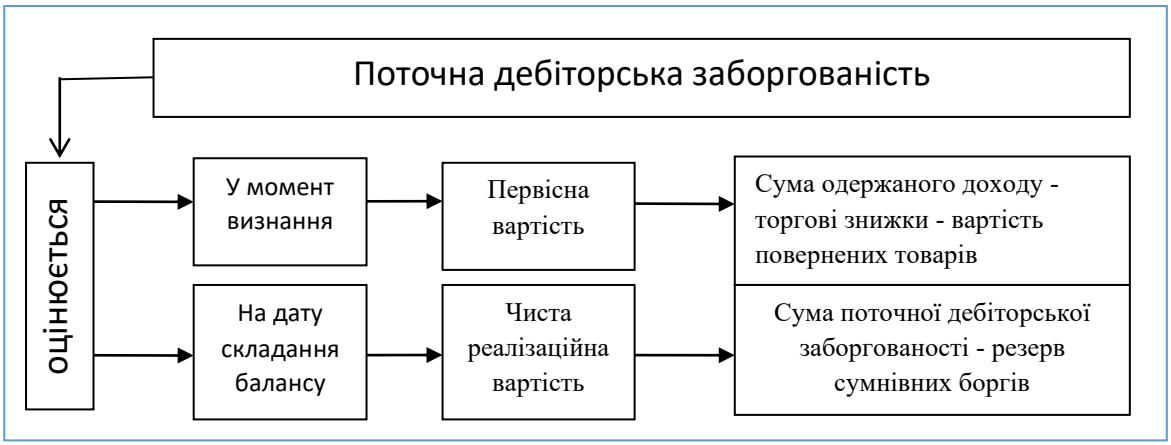

Рис. 2.3. Оцінка поточної дебіторської заборгованості

Етапи та порядок загального ведення обліку розрахунків з покупцями і замовниками наведено на рисунку 2.4.

Для обліку розрахунків із покупцями за відвантажену продукцію і замовниками за виконані роботи (послуги) передбачений рахунок 36 "Розрахунки з покупцями і замовниками". Рахунок має субрахунки:

361 "Розрахунки з вітчизняними покупцями"

362 "Розрахунки з іноземними покупцями"

363 "Розрахунки з учасниками ПФГ"

364 "Розрахунки за гарантійним забезпеченням"

По дебету рахунка відображається договірна ціна за реалізовану продукцію (включаючи непрямі податки), а за кредитом погашення такої заборгованості в частині оплати покупцем. Виникнення заборгованості відображається такою кореспонденцією:

дебет рахунка 36 "Розрахунки з покупцями і замовниками"

кредит рахунка 70 "Дохід від реалізації"

Суми непрямих податків, що зменшують нарахований дохід підприємства і відображається кореспонденцією:

дебет рахунка 70 "Дохід від реалізації".

кредит рахунка 64 "Розрахунки за податками і платежами".

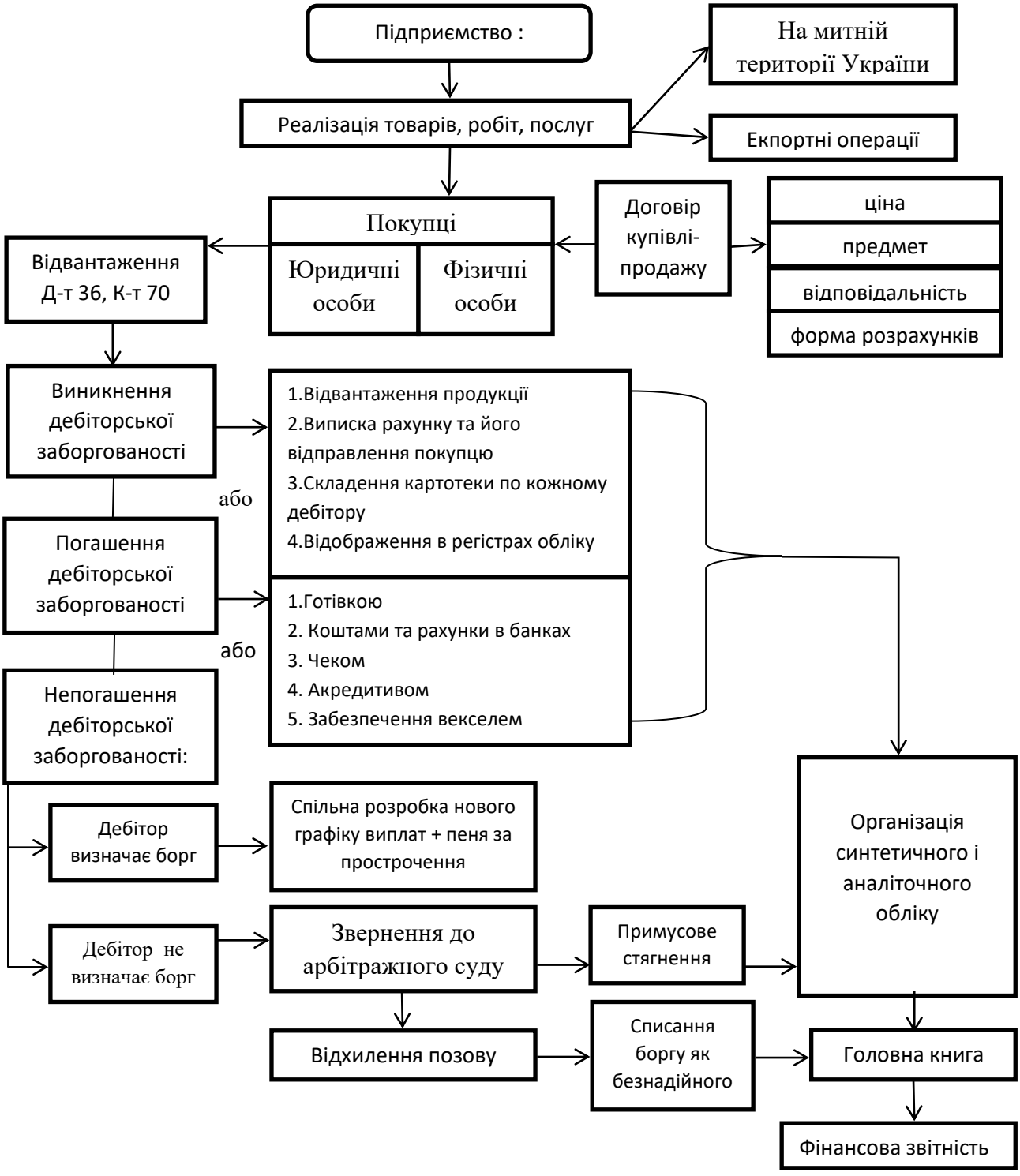

Рис. 2.4. Загальна схема бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками

Згідно з виписки банку з поточного рахунка в національній чи іноземній валюті бухгалтер робить запис щодо погашення такої заборгованості:

дебет рахунка 31 "Рахунки в банках"

кредит рахунка 36 "Розрахунки з покупцями і замовниками"

Дебетове сальдо за рахунком 36 показує дебіторську заборгованість покупців і підрядчиків за відвантажену їм продукцію і виконані роботи.

Враховуючи те, що тривалість обороту дебіторської заборгованості на підприємстві становить в середньому 4,5 роки, на підприємстві діє неефективна система списання безнадійних боргів покупців. Для врегулювання питань з обліком таких боргів пропонуємо на підприємстві збільшити резерв сумнівних боргів і використовувати більш ефективний метод нарахування сумнівної заборгованості. Відповідно до НПСБО 10 «Дебіторська заборгованість» величина резерву сумнівних боргів визначається за одним із методів:

- застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості;

- застосування коефіцієнта сумнівності.

За методом застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості величина резерву визначається на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів.

За методом застосування коефіцієнта сумнівності величина резерву розраховується множенням суми залишку дебіторської заборгованості на початок періоду на коефіцієнт сумнівності.

Коефіцієнт сумнівності може розраховуватися такими способами:

- визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході;

- класифікації дебіторської заборгованості за строками непогашення;

- визначення середньої питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості у сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3-5 років.

Для досліджуваного підприємства пропонуємо застосовувати два способи визначення резерву сумнівних боргів:

- для постійних партнерів, які купують великі партії продукції і відповідно утворюються значні суми заборгованості використовувати метод абсолютної суми сумнівної заборгованості;

- для партнерів, які придбавають невеликі партії продукції або не є постійними клієнтами – метод застосування коефіцієнта сумнівності. При цьому коефіцієнт визначати на основі класифікації дебіторської заборгованості за строками непогашення.

Для обліку сумнівних боргів призначено рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів». При формуванні такого резерву створюється кореспонденція:

Дебет 944 "Сумнівні і безнадійні борги"

Кредит 38 "Резерв сумнівних боргів".

Списання безнадійної дебіторської заборгованості протягом звітного періоду відображається:

дебет рахунка 38 "Резерв сумнівних боргів";

кредит рахунка 36 "Розрахунки з покупцями і замовниками"

У випадку перевищення безнадійної дебіторської заборгованості над сумою резерву сумнівних боргів здійснюють запис:

дебет рахунку 944 "Сумнівні й безнадійні борги";

кредит рахунка 36 "Розрахунки з покупцями і замовниками"

Відновлення суми заборгованості, що раніше була визнана безнадійною в результаті зміни фінансового становища покупця, відображають записом:

дебет рахунка 36 "Розрахунки з покупцями і замовниками";

кредит рахунка 716 "Відшкодування раніше списаних активів"

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ПОСТАЧАЛЬНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРАТ СП «ЧОРНОМОРСЬКА ПЕРЛИНА» БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Для здійснення правильного та ефективного управління господарською діяльністю підприємства доречними будуть пропозиції Тарасової О.В., Курдасової Н.О.:

– удосконалення наявної на підприємствах системи обліку поточних зобов'язань та дебіторської заборгованості, а саме наповнення її елементами аналізу і контролю;

– запровадження додаткових аналітичних рахунків до синтетичного рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» та рахунків 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» (із поділом за терміном сплати). Впровадження таких аналітичних рахунків в облікову систему сприятиме контролю за дебіторською та кредиторською заборгованістю та за термінами її сплати;

– введення реєстру договорів з контрагентами і реєстру простроченої заборгованості за ТМЦ, роботи та послуги в документообіг підприємства;

– контроль своєчасного погашення заборгованості;

– систематична інвентаризація розрахунків з контрагентами для підтвердження реальності сум заборгованостей [33].

Недостатня деталізація інформації про заборгованість перед постачальниками, а саме за термінами та умовами погашення цієї заборгованості, для сучасних підприємств обумовлює неякісне планування діяльності організації. Тому Бондаренко О.М., Гудима В.Ю., для полегшення ведення бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості за певними договорами, періодами виникнення та контрагентами (вітчизняні, іноземні) пропонують встановити в робочому плані рахунків бухгалтерського обліку аналітичний розподіл рахунка 63 з відповідними до нього субрахунками [1]:

– 6311 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками та підрядчиками за товари, роботи, послуги, термін сплати якої ще не настав»;

– 6321 «Розрахунки з іноземними постачальниками та підрядчиками за товари, роботи, послуги, термін сплати якої ще не настав»;

– 6312 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками та підрядчиками за товари, роботи, послуги, термін сплати якої прострочений»;

– 6322 «Розрахунки з іноземними постачальника-ми та підрядчиками за товари, роботи, послуги, термін сплати якої прострочений».

На думку авторів застосування в обліку цих рахунків сприятиме контролю за кредиторською заборгованістю, термінами її погашення, що дасть змогу як слід планувати розрахунки з постачальниками та підрядниками [1].

Для узагальнення інформації про розрахунки підприємства з постачальниками і підрядниками використовується рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». Заборгованість за надані послуги підрядників слід відображати на субрахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами». Однак, як свідчить практика, ці рахунки не дозволяють отримувати оперативну інформацію для управління фінансово-розрахунковими операціями, оскільки не показують заборгованості за кожним договором, не характеризують поточну заборгованість, термін сплати якої ще не настав, а яка вже – прострочена.

Тому інша група авторів (Булкот Г.В., Іванова Л.С.) вважають за необхідне вдосконалити аналітичний облік розрахунків шляхом запровадження додаткових номенклатур до рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» та субрахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами» із їх поділом за термінами погашення, що наведено на рис. 3.1 [3].

Рис. 3.1. Аналітичні рахунки для обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками [3]

Рекомендовані аналітичні рахунки потрібно і доцільно використовувати як для фінансового планування і аналізу, так і для контролю, зокрема, для своєчасного виявлення протермінованої, сумнівної та безнадійної заборгованості.

Створення і застосування внутрішніх документів відповідно до потреб організації стає невід’ємною частиною у процесі управління кредиторською заборгованістю. Так як, однією з найбільш суттєвих складових поточних зобов'язань є заборгованість перед постачальниками та підрядниками, яка є зобов'язанням господарюючого суб'єкта перед кредиторами за отримані товарно-матеріальні цінності, основні засоби, нематеріальні активи, роботи (послуги) тощо, важливим є удосконалення за цим напрямом.

Для вдосконалення обліку й аналізу розрахунків із постачальниками доцільне створення робочого документу, де відображатиметься заборгованість перед постачальниками за договорами, дата її виникнення, терміни погашення заборгованості і період прострочення. Це сприятиме оптимізації процесу контролю за станом кредиторської заборгованості. Так, наприклад, Звіт із розрахунків із постачальниками (додаток Б) буде відображати своєчасність погашення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги відповідно до умов договорів.

Вихідною інформацією для заповнення Звіту із розрахунків із постачальниками є дані бухгалтерського обліку про заборгованість перед конкретними контрагентами. Важливо одержувати інформацію не тільки про суму заборгованості, а й про терміни її виникнення. Для обчислення періоду прострочення заборгованості доцільно проаналізувати договори із контрагентами. Такий звіт важливо заповнювати регулярно щотижнево або щомісячно.

Для правильного управління зобов'язаннями підприємства вважаємо доцільним складати Аналітичну таблицю контролю та управління кредиторською заборгованістю перед постачальниками та підрядниками (додаток В). Для досліджуваного підприємства найбільш інформаційною буде класифікація заборгованості за термінами погашення у розрахунку за кожним постачальником.

Використання аналітичної таблиці та звіту дозволить підприємству чітко дотримуватися встановлених у договорах строків оплати постачання товарно-матеріальних цінностей (виконання робіт), знизить ризики прострочення розрахунків та дасть змогу отримувати правдиву та своєчасну інформацію стосовно стану кредиторської заборгованості перед постачальниками та підрядниками для прийняття подальших рішень [3].

Для вдосконалення облікового процесу та вирішення проблем ведення обліку торговельної діяльності пропонуємо до впровадження на підприємстві пропозиції Онищенко О.В., Бейгул Т.О. [24]:

– чітке дотримання законодавчих і нормативних актів України;

– установлення чіткої схеми документообігу та оформлення документів згідно з вимогами законодавства;

– деталізація оформлення документів (з включенням усіх необхідних пунктів, залежно від виду діяльності підприємства) для можливості оперативного аналізу здійсненої операції;

– закупівля необхідного програмного забезпечення для оперативності надання інформації та зменшення трудових витрат;

– проведення позапланових інвентаризацій як товарів на складах, так і наявності та правильності оформленої документації.

Для обліку розрахунків з покупцями призначені відповідні розрахункові первинні документи, які не дозволяють прослідкувати вчасність оплати та суми простроченої заборгованості. Проте доцільним було б використовувати такий внутрішній звіт як зведений Реєстр поточної, сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості з покупцями та замовниками (додаток Г). застосування такого звіту на підприємстві дозволить контролювати вчасність оплати заборгованості і не допускати переведення її в категорію простроченої.

Дослідження проблем розрахунків між контрагентами в теперішніх ринкових умовах виявило, що для поліпшення їх стану важливим є удосконалення обліку дебіторської заборгованості підприємств.

Облікова політика підприємства у розрізі дебіторської заборгованості сформульована лише в загальних рисах, тому достатньо доречним буде доповнення «Наказу про облікову політику» такими елементами обліку, як: величина сумнівних боргів, класифікація дебіторської заборгованості за кожним покупцем або замовником, списання дебіторської заборгованості з балансу та ін. Це дасть змогу повніше висвітлювати питання організації бухгалтерського обліку та підвищити контроль за розрахунками з покупцями та замовниками.

Не зважаючи на те, що більшість підприємств України на сьогодні мають дебіторську заборгованість, резерв сумнівних боргів створюють лише одиниці з

них. Це зумовлено в першу чергу певною недосконалістю моделей створення резерву сумнівних боргів зазначених в НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». З метою подолання проблемних моментів вчені – економісти пропонують запровадити формування резерву сумнівних боргів на базі експертних оцінок фінансового менеджменту підприємства виходячи з реальних показників поточного та прогнозованого фінансового стану кожного підприємства [11].

З метою поглиблення деталізації відображення в обліку розрахунків з замовниками підтримуємо думку авторів (Потапова Н.О., Самойленко Є.І.) доповнити субрахунки синтетичного рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» субрахунками 365 «Розрахунки з вітчизняними замовниками» і 366 «Розрахунки з іноземними замовниками» з відповідним корегуванням характеристик субрахунків 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» і 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку. Даний розподіл буде доречним для досліджуваного підприємства з позиції розмежування постійних клієнтів-замовників і разових покупців продукції [27].

До дебіторської заборгованості, призначеної для продажу, найчастіше застосовують такі фінансові інструменти, як факторинг. Це зумовлює необхідність детального відображення в обліку аутсортингу, факторингу дебіторської заборгованості шляхом застосування фінансових інструментів. На сьогодні відступлення прав грошової вимоги з укладенням договору відображають за допомогою субрахунку 377.

Віднесення продажу дебіторської заборгованості за товари роботи послуги до складу іншої дебіторської заборгованості у разі передачі боргових прав аутсортеру (фактору) є логічним і методологічно правильним кроком, але викликає перекручення інформації, що негативно впливає на якість прийняття управлінських рішень. Для обліку аутсортингу пропонується ввести до Плану рахунків окремий субрахунок рахунку 37 «Розрахунки з факторингу» з деталізацією в аналітичному обліку [11].

ВИСНОВКИ

Основною діяльністю підприємства є вирощування винограду. Окрім цього в ПРАТ СП «Чорноморська перлина» вирощують зернові культури (крім рису), бобові культури і насіння олійних культур.

За період дослідження приріст активів підприємства становить 101,22 % або 202045,5 тис. грн. В структурі активів підприємства найбільшу питому вагу займають оборотні активи 88,39 % у 2022 році і лише 11,61 % становлять необоротні активи. Структура пасиву характеризується переважно власним капіталом, який становить 78,29 % у 2022 році. Довгострокові і поточні зобов'язання становлять 21,71 %.

Найбільшу питому вагу в структурі доходів займає чистий дохід від реалізації продукції від 71,14 до 78,74 %. В структурі витрат найбільшу питому вагу займає собівартість реалізованої продукції 49,64 % у 2022 році. Підприємство є прибутковим з рівнем чистого прибутку щороку.

В підприємстві останні п'ять років спостерігається зростання коефіцієнта придатності основних засобів до рівня 51,65 % на кінець 2022 року. Це свідчить про оновлення шляхом придбання нових основних засобів. Абсолютний приріст вартості основних засобів становить 22742 тис. грн.

Аналіз загальної ефективності використання оборотних активів дозволяє простежити негативну тенденцію, яка склалася протягом останніх п'яти років. Це проявляється у зниженні оборотності оборотних активів підприємства, про що свідчить зменшення коефіцієнту оборотності оборотних активів з 0,29 до 0,15.

Тривалість утримання дебіторської заборгованості підприємствами також має тенденцію до збільшення: середня тривалість утримання дебіторської заборгованості у 2022 році становила 1 668 днів, що на 725 днів довше, ніж у 2018 році. Такі високі періоди обороту дебіторської заборгованості є досить негативними для компаній.

Будь-яке виробниче підприємство створюється з метою виготовлення продукції та її реалізації. Але здійснення процесу виробництва неможливе без наявності обладнання, устаткування, будівель, без сировини, матеріалів, які в процесі обробки перетворюються на готовий продукт. Таким чином, процес придбання засобів виробництва є важливою передумовою для здійснення основної діяльності підприємства. Під час обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками їх облік відображають на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками».

В досліджуваному підприємстві в структурі оборотних активів значну частку займає дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги. Враховуючи те, що на кінець року була значна сума заборгованості саме цієї групи дебіторів важливим є правильний облік такої заборгованості. Для обліку розрахунків із покупцями за відвантажену продукцію і замовниками за виконані роботи (послуги) передбачений рахунок 36 "Розрахунки з покупцями і замовниками".

Дебетове сальдо за рахунком 36 показує дебіторську заборгованість покупців і підрядчиків за відвантажену їм продукцію і виконані роботи. Враховуючи те, що тривалість обороту дебіторської заборгованості на підприємстві становить в середньому 4,5 роки, на підприємстві діє неефективна система списання безнадійних боргів покупців. Для врегулювання питань з обліком таких боргів пропонуємо на підприємстві збільшити резерв сумнівних боргів і використовувати більш ефективний метод нарахування сумнівної заборгованості. Для досліджуваного підприємства пропонуємо застосовувати два способи визначення резерву сумнівних боргів:

- для постійних партнерів, які купують великі партії продукції і відповідно утворюються значні суми заборгованості використовувати метод абсолютної суми сумнівної заборгованості;

- для партнерів, які придбавають невеликі партії продукції або не є постійними клієнтами – метод застосування коефіцієнта сумнівності. При

цьому коефіцієнт визначати на основі класифікації дебіторської заборгованості за строками непогашення.

Для вдосконалення обліку й аналізу розрахунків із постачальниками доцільне створення робочого документу, де відображатиметься заборгованість перед постачальниками за договорами, дата її виникнення, терміни погашення заборгованості і період прострочення. Це сприятиме оптимізації процесу контролю за станом кредиторської заборгованості. Так, наприклад, Звіт із розрахунків із постачальниками буде відображати своєчасність погашення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги відповідно до умов договорів.

Вихідною інформацією для заповнення Звіту із розрахунків із постачальниками є дані бухгалтерського обліку про заборгованість перед конкретними контрагентами. Важливо одержувати інформацію не тільки про суму заборгованості, а й про терміни її виникнення. Для обчислення періоду прострочення заборгованості доцільно проаналізувати договори із контрагентами. Такий звіт важливо заповнювати регулярно щотижнево або щомісячно.

Для правильного управління зобов’язаннями підприємства вважаємо доцільним складати Аналітичну таблицю контролю та управління кредиторською заборгованістю перед постачальниками та підрядниками. Для досліджуваного підприємства найбільш інформаційною буде класифікація заборгованості за термінами погашення у розрахунку за кожним постачальником.

Використання аналітичної таблиці та звіту дозволить підприємству чітко дотримуватися встановлених у договорах строків оплати постачання товарно-матеріальних цінностей (виконання робіт), знизить ризики прострочення розрахунків та дасть змогу отримувати правдиву та своєчасну інформацію стосовно стану кредиторської заборгованості перед постачальниками та підрядниками для прийняття подальших рішень.

Для обліку розрахунків з покупцями призначені відповідні розрахункові первинні документи, які не дозволяють прослідкувати вчасність оплати та суми простроченої заборгованості. Проте доцільним було б використовувати такий внутрішній звіт як зведений Реєстр поточної, сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості з покупцями та замовниками. Застосування такого звіту на підприємстві дозволить контролювати вчасність оплати заборгованості і не допускати переведення її в категорію простроченої.

Облікова політика підприємства у розрізі дебіторської заборгованості сформульована лише в загальних рисах, тому достатньо доречним буде доповнення «Наказу про облікову політику» такими елементами обліку, як: величина сумнівних боргів, класифікація дебіторської заборгованості за кожним покупцем або замовником, списання дебіторської заборгованості з балансу та ін. Це дасть змогу повніше висвітлювати питання організації бухгалтерського обліку та підвищити контроль за розрахунками з покупцями та замовниками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко О. М. Гудима В. Ю. Облік розрахунків з постачальниками і підрядниками. Економіка. Фінанси. Право. 2018. № 4. С. 26-29.
2. Бондарчук Н. В., Бушна Ю. А. Документальне оформлення розрахунків з покупцями та замовниками. Молодий вчений. 2017. № 9. С. 485-488.
3. Булкот Г. В., Іванова Л. С. Особливості обліку та аналізу кредиторської заборгованості за розрахунками з постачальниками та підрядниками на підприємствах, установах, організаціях України. Економіка. Фінанси. Право. 2020. № 4. С. 30-35.
4. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436 (зі змінами і доповненнями). База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/436-15.
5. Гнатенко Є. П., Горячковська О.С. Нормативно-правові засади обліково-аналітичного забезпечення розрахунків з покупцями та замовниками. Молодий вчений. 2016. № 10. С. 351-354.
6. Гончарук С. М., Чапко Т. С. Розрахунки з постачальниками: облік та аналіз впливу на ефективність підприємства. Молодий вчений. 2022. № 9. С. 129-132.
7. ДСТУ 4303:2004 «Роздрібна та оптова торгівля. Терміни та визначення понять» від 1 липня 2005 р. URL: https://dnaop.com/html/61145/doc%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_4303_2004 (дата звернення 25.10.2023 р.).
8. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій 30.11.1999 р. № 291 (редакція від 05.01.2018 р.). База даних Законодавство України / ВР України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99 (дата звернення 15.09.2023 р.).

9. Коваль С. В. Інституційне забезпечення обліку та адміністрування розрахунків з покупцями і замовниками, дебіторами і кредиторами. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2022. № 1. С. 50–55.
10. Коблянська І. О. Коблянська Г. Ю., Гребенчук Ж. В. Методика обліку і аудиту розрахунків підприємства з постачальниками і підрядниками. Modern economics. 2017. № 3. С. 78-87.
11. Костюнік О.В., Турова Л.Л., Ковтуненко В.М. Шляхи вдосконалення обліку дебіторської заборгованості. Агросвіт. 2016. № 6. С. 29-31.
12. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 р. № 2597. База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text (дата звернення 25.09.2023 р.).
13. Крупельницька І. Г. Дослідження сучасних особливостей обліку та контролю розрахунків з покупцями. Науковий погляд: економіка та управління. 2023. № 2. С. 116-120.
14. Лега О. В. Інтернет-торгівля: облік та оподаткування. Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 43. -С. 161-166.
15. Меліхова Т. О., Шарко Д. М. Удосконалення обліку і аудиту розрахунків з покупцями на підприємстві. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 21-22. С. 30-36.
16. Міжнародні стандарти фінансової звітності. База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://mof.gov.ua/uk/translation_of_international_financial_reporting_standards_2022_updated-576 (дата звернення 15.10.2023 р.).
17. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://mof.gov.ua/uk/translation_of_international_financial_reporting_standards_2022_updated-576 (дата звернення 15.10.2023 р.).

18. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 База даних Законодавство України / ВР України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13 (дата звернення 15.10.2023 р.).
19. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237. База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text (дата звернення 15.10.2023 р.).
20. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.2001 року № 20. База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text. (дата звернення 15.10.2023 р.).
21. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290. База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text. (дата звернення 15.10.2023 р.).
22. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text (дата звернення 15.10.2023 р.).
23. Овчарова Н. В. Кравченко О. В., Устик Є. С. Транспортні витрати торговельного підприємства: особливості обліку. Modern economics. 2020. № 21. С. 160-165.

24. Онищенко О. В., Бейгул Т. О. Організаційне забезпечення обліку торгівельної діяльності підприємств. Фінансовий простір. 2017. № 4. С. 57-64.
25. Пальчук П. М. Ліцензування торговельної діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / П. М. Пальчук. – Київ, 2008. – 224 с.
26. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879 (редакція від 18.11.2016 р.). База даних Законодавство України / ВР України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14 (дата звернення 17.10.2023 р.).
27. Потапова Н. О., Самойленко Є. І. Проблемні аспекти обліку розрахунків з покупцями та замовниками. Економіка. Фінанси. Право. 2017. № 10(1). С. 46-47.
28. Податковий кодекс України Закон України від 02.12.2010 р. № 2755 База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n256 (дата звернення 15.09.2023 р.).
29. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996. База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення 22.10.2023 р.).
30. Про захист прав споживачів» Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII: База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text (дата звернення 05.10.2023 р.).
31. Свідерський Є. І. Бухгалтерський облік у галузях економіки / Є. І. Свідерський. К. : КНЕУ, 2004. 233 с.

32. Скрипник М. І., Слепченко В. П. Контроль розрахунків з покупцями та замовниками. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". 2021. № 15. С. 47-52.
33. Тарасова О. В., Курдасова Н.О. Питання організації обліку розрахунків підприємства з постачальниками і підрядниками. Бізнес-навігатор. 2020. Вип. 3. С. 158-161.
34. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435 База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення 12.10.2023 р.)